

Minna Canth aikalaisineen henkimaailman lumoissa

Monet taiteilijat ja tieteentekijät kiinnostuivat 1800-luvun lopulla teosofiasta, spiritualismista tai spiritismistä, niin kuin siihen aikaan spiritualismia kutsuttiin. Ihmisen korkeampi olemuspuoli ja yhteydet henkimaailmaan kiinnostivat myös suomalaistaiteilijoita. Kirjailija Minna Canth (1844–1897) avasi Kuopion kotinsa Kanttilan ovet monenlaisille ihmisille. Minnan salongissa keskusteltiin ja parannettiin maailmaa, myös henkimaailman kanssa.

Teksti: Marjut Hjelt

Minna Canth on yksi Suomen merkittävimmistä kirjailijoista. Hän kiinnitti usein ja vahvasti huomiota – muun muassa papistoa ja virkamiehiä ärsyttäen – naisten, köyhien ja sairaiden asemaan romaaneissaan, näytelmissään ja lehtikirjoituksissaan. Minna oli ihmisten tasa-arvon palavasieluinen kannattaja ja siksi hänen syntymäpäivänsä 19.3. onkin nimetty tasa-arvon päiväksi. Tämä tapahtui tosin vasta 106 vuotta kirjailijan kuoleman jälkeen. Omana aikanaan hän joutui puolustautumaan monin tavoin valtaapitäviä vastaan vaatiessaan naisille muun muassa omien

varojensa käyttöoikeutta, parempia oloja ja mielisairaiden laitoksiin ja vaivaistaloihin. Kaikesta siitä kurjuudesta, mistä Minna kirjoitti, hän oli ottanut selvää käymällä itse erilaisissa laitoksissa tutkimaan niiden oloja.

Minna Canthin maailman-kuvasta

Minna Canthista tiedetään, että hän oli jo lapsena syvästi uskonnollinen. Hän näki usein näkyjä ja unia, joissa hän sai nuhteita tehtyään jotakin pahaa, ja lohdatusta, kun hän oli murheellinen. Pie-

ni Minna sai myös johdatusta ja neuvoja silloin, kun hän oli neuvoton. Hän uskoi olevansa välittömässä yhteydessä äärettömän kanssa. Hän halusi kuolla, sillä oli koulussa oppinut, että **Jumala** rakastaa eniten niitä lapsia, jotka Hän kutsuu jo varhain luokseen. Koska Minnan elämä kuitenkin vain jatkui ohi lapsuuden ja nuoruuden, hän ymmärsi saaneensa oman tehtävänsä maan päällä.

Koska Minna Canth luki paljon erityisesti ruotsinkielistä kirjallisuutta, hän oli perillä eurooppalaisista henkisistä suuntauksista. Hän oli niistä ja uskonnosta kiinnostunut, sillä kuten hän kirjoitti **Juhani Ahon** veljelle **Kaar-**

lo Brofeldtille toukokuussa 1884: ”Usko Jumalaan, luottamus hänen johdatukseensa, pyrkimys korkeimpaan siveelliseen täydellisyyteen – siinä pohja, jolle olen koko elämäseni, koko olemiseni rakentanut”. Minna ei ollut tyytyväinen 1800-luvun lopun viralliseen uskontoon, vaan odotti uskontoa, jossa rakastetaan ihmisten lisäksi myös eläimiä ja kasveja. Hän myös kaipasi **Kristusta**, joka ei ainoastaan osannut kuolla (toisin sanoen, jonka kuolema ei olisi keskeinen asia), vaan joka osaisi elää ja näyttää ihmiskunnalle, miten onnellista ja onnea tuottavaa elämää voidaan elää täällä ”synnin ja murheen laaksossa”.

Näistä lyhyistä katkelmista huomaamme, että Minna Canth oli edelläkävijä. Voimme myös nähdä yhteyksiä spiritualistiseen filosofiaan: Minna halusi ihmisille onnellista elämää aikana, jolloin luterilainen uskonto kiinnitti huomiota synnintuntoon. Tulisieluisena hän käytti joskus niin kiivasta kieltä, ettei se aina ollut omiaan edistämään hänen ajamiaan tärkeitä asioita. Tästä olkoon esimerkkinä ote Minnan kirjeestä hyvälle ystävälleen **Hilda Aspille** 26.6.1885: ”Totuutta, oikeutta ja valoa täällä estetään, sorrettaan. Senhän nuo papit itse, nuo pimeyden ruhtinaan arvoisat palvelijat, todistavat estämällä naista yliopistosta”.

Taistelu vähäosaisten puolesta uuvutti välillä Minnan niin, että hän sairasteli ja kääntyi huolineen taivaan puoleen. Kun yksi hänen lapsistaan, tytär **Hanna**, kuoli 19-vuotiaana, vaikutus oli syvä. ”Siitä on nyt kolmatta vuotta, kun meidän Hanna kuoli. Niin syvään se vaikutti, ettei se ikinä mielestä mene. Siitä hetkestä asti minä aloin ikään kuin irtaantua tästä elämästä ja katse on käännetty tulevaa kohti”, kirjoitti Minna ystävälleen **Ida Bonsdorffille** maaliskuussa 1892.

Minna näki edelleen merkittäviä unia ja 1880-luvun lopussa hänen uniinsa ilmestyi hiljattain edesmennyt ystävä, suomentaja ja kriitikko **Elias Erkko**, joka kertoi elämästään toisella puolella.

Kuopio spiritualismin vallassa

Keväällä 1893 spiritualismista, jota Minna kutsui spiritismiksi, tuli hänen mukaansa varsinainen muoti-ilmiö

Kuopiossa, siitä puhuttiin ja henkiyhteyksiä kokeiltiin. Innostuksen syytä ei tiedetä. Tosin samana vuonna Helsingissä vieraili tunnettu englantilainen materialisaatiomeedio **Madame D’Esperance**, mutta hän esiintyi julkisesti ja erilaisissa kotipiireissä vasta joulukuussa. Hänen vierailunsa herätti huomiota ja muun muassa Suomen ensimmäinen naispuolinen ammattientarkastaja ja työsuojelun uranuurtaja **Vera Hjelt** sekä pianisti **Selma Kajanus**, kapellimestari **Robert Kajanuksen** sisar, osallistuivat Madamen pienistuntoihin havaintoja tehden ja muistiin merkiten.

Minna Canth oli epäilemättä yksi spiritualismin puolestapuhujista Kuopiossa. Hän oli löytänyt teosofisen kirjallisuuden ja luki kaiken, minkä ruotsiksi käsiinsä sai, tutki buddhalaisuutta ja olisi ryhtynyt teosofiksi, jos ei ruokavaliota (ilmeisesti kasvisruoka) olisi muodostunut esteeksi – Minna oli hyvän ruoan ystävä. Teosofia vaihtui spiritualismiksi. Minnan salongissa pidettiin ”seanceita”, niin kuin hän niitä nimitti. Paikalla olivat usein Minnan tytär **Maiju Canth**, äitinsä mukaan erinomainen meedio ja monia kuopiolaisia ystäviä.

Taiteilijoista Minnan salongin istuntoihin, jossa yhteys henkimaailmaan otettiin lähinnä lasia liikuttamalla, osallistuivat kuvataiteilijat **Akseli Gallén** (myöhemmin **Gallén-Kallela**, ”innokas spiritisti” kuten Minna tyttärelleen **Elli Canthille** kirjoitti) ja **Pekka Halonen**, kirjailijoista ja kirja-alan vaikuttajista **Arvid ja Kasper Järnefelt** puolisoineen sekä **Kaarlo Brofeldt** (Minnan mielestä hyvä meedio itsekin), papistosta **Theodor Brofeldt**.

Minna raportoi Saksassa luontaishoitaja opiskelevalle tyttärelleen Ellille kesäkuussa 1893, että kun seurue oli pyytännyt henkeä sanomaan jotakin Gallén-Kallelalle, henki, Pekka Halosen kuollut viulistiveli, oli vastannut: ”Tulevaisuus on sinun”. Pekka Haloselle veli kertoi, että hänen työnsä tulee yhä saamaan kannatusta. Lisäksi veli sanoi: ”Soma olisi ollut sinua seurata, mutta parempi näin. En olisi jaksanut kumminkaan”. (Lahjakas viulisti oli aikalaislähteiden mukaan niin hermoherkkä, että ennen erästä konserttia hän pakeni Ruotsiin asti.)

Maaliskuun lopulla 1893 kuollut tun-

nettu suomalaisuuden kannattaja ja ylioppilasaktivisti **Lauri Kivekäs** ilmestyi myös Minnan piirissä ja vastasi piirin esittämään, suomenruotsalaista kirjailijaa **Karl August Tavaststjerna** koskevaan kysymykseen: ”Tuleeko Tavaststjerna vielä kotiin?” – ”Ei, hän kuolee pian, ei jaksa elää niin kuin sanotaan, pirun ja perkeleen.” Henki kertoi lisäksi, että Tavaststjerna oli ”noiduttu ja että juoppous ja pahat ihmiset tulevat sortamaan hänet”. Akseli Gallén vahvisti istunnossa asioiden olevan todellakin näin. Lahjakas K. A. Tavaststjerna kuoli 1898 vain 29-vuotiaana.

Runoutta, huumoria ja korkeamman spiritualismin kokeiluja

Elokuussa 1893 Minna kirjoitti Elli-tyttärelleen: ”Meille on spiritismi nyt muun muassa runoillut. Maiju ja **Lyyli Westerland** kuljettivat lasia, eikä heistä ole kumpikaan ikipäivinä vielä runoa kirjoittanut. Silloin vaan pyysimme: sepitä meille runo! Ja kohta alkoi lasi liikkua ja runo tuli. Lähetän sen tässä sinulle, niin näet, millaisia runonieikkoja ne henget ovat. Mutta paha vaan, että Maiju, joka meillä on mediumina, niin hermostuu siitä aina, ettei **Aulis** mielellään näe meidän pitävän noita sceancia.” Aulis, Maiju Canthin sulhanen, ei ollut iloisissaan morsiamensa harrastuksesta.

Yksi piirin saamista runoista kuuluu näin:

Nouse kantamaan soihtua valon
Kulje pitkä ja kaunis tie,
jossa ihmisten autuus kunniasi on,
sekä taivaan suosio palkkasi lie.

Puolla totuutta saakka kuolemaan
Hellän ankaralla, viisaalla tunnolla
Edessä ajan, jota auttamaan
Käyt innolla, älyllä, kunnolla.

Minnan mediumistinen piiri jatkoi toimintaansa kevääseen 1894 asti. Hengiltä saatiin sekä runoa että proosaa. Välillä piiriin ilmestyi hiljattain edesmenneen näyttelijä **Niilo Salan** henki, joka puhui Minnan mielestä kummia asioita ihmisen elämästä ja kuolemasta. Valitettavasti ei tarkemmin tiedetä, millaisia Salan viestit olivat. Joskus piiris-

sä istujat kysyivät arkisia asioita, kuten mistä löytäisi kadonneen paketin, mutta sellainen ei tuottanut tarpeeksi selkeitä vastauksia.

Uuden vuoden tienoilla 1894 Minnan piiri kokeili materialisaatiomediumismia, jota hän nimitti korkeammaksi spiritismiksi. Piiri istui hiljaa pimeässä huoneessa käsi kädessä, mutta mitään ei tapahtunut. Sen verran voimakkaasti kaikki kokemukset henkimaailman kanssa vaikuttivat Minna Canthiin, että hän piti aiheesta esitelmän Suomalaisen Seuran kokouksessa kevättalvella 1894. Hän myös kirjoitti erilaisia spiritualismin ilmiöitä, käsitteistöä ja lähipiirinsä kokemuksia selvittävän artikkelin *Nykyaikaisesta spiritismistä* hyväntekeväisyyslehteen *Itä-Karjala* 1894. Kirjoitus julkaistiin Minnan kuoleman jälkeen *Spiritisti* -lehdessä 1–3/1909.

Koominen näytelmä mediasta

Lisäksi Minna kirjoitti näytelmän *Eräs spiritistinen séance* Pohjois-Savon kansanopiston hyväksi talvella 1893–94. Hän tarjosi näytelmää ystävälleen, Suomalaisen teatterin (Kansallisteatterin edeltäjän) johtajalle **Kaarlo Bergbomille**. Näytelmä, nyt nimeltään *Spiritistinen istunto. Ilveily yhdessä näytöksessä* esitettiin suomalaisessa teatterissa kuusi kertaa ja Kuopiossa kerran vuonna 1894. Näytelmä on sananmukaisesti ilveily. Minna Canth on ottanut aiheeseen humoristisen näkökulman ja pilaillee miesmeedion kustannuksella, joka panee ”henget” puhumaan, jotta saisi nuoren neidon omakseen. Näin Minna tuli käsitelleeksi myös spiritualismin huijareita, joita oli varsinkin 1800-luvulla liikkeellä sankoin joukoin.

Seuraavana vuonna asian harrastus hiipui Minnan salongissa. Yhtenä syyinä oli varmasti se, että Minnan voimat alkoivat huveta. Hän sairasteli ja siirtyi henkimaailmaan nuorena kuolleen puolisonsa ja tyttärensä Hannan luo 12.5.1897.

On harmillista, että kirjallisuuden tutkijat ja Minna Canthin arvostajat ovat aika lailla syrjäyttäneet spiritualismin Minnan elämästä kirjoittaessaan. Siinä he heijastelevat tietysti yleisempää näkemystä henkiyhteyksistä ”huuhaana”. Minna Canth oli kuitenkin näkijä,

joka unelmoi: ”...jos ihmiskunta voisi vastedes päästä suoraan, tietoiseen kosketukseen henkien kanssa, ajatelkaa kuinka mielenkiintoiseksi elämä silloin tulisi”.

Konttoristi Lyyli Westerlund, avioituttuaan **Reijonen** lienee saanut pysyvän herätyksen henkisiin asioihin ja välittänyt tietoa niistä kotonaan. Hänen tyttärensä **Annikki Reijonen** tutki muun muassa meedio **Alfred Vout Petersin** istuntoja 1920-luvun Helsingissä.

Pelkäämätöntä tasa-arvon puolesta taistelevaa Minnaa tarvitaan edelleen tässä epätasa-arvoisessa maailmassa. Minna inspiroi kaikkia tasa-arvon puolesta kamppailevia työllään ja kirjoituksillaan ja arvatenkin myös henkimaailman kirkkaista energioista.

Lähteet:

Jouko Aho: *Parapsykologit*. Historiallinen seura, Helsinki 1993.

Lucina Hagman: *Minna Canthin elämäkerta I–II*. Otava, Helsinki 1906, 1911.

Helle Kannila (toim.): *Minna Canthin kirjeet*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 1973.

Minna Maijala: *Herkkä, hellä, hehkuvainainen – Minna Canth*. Otava, Helsinki 2014.

Annikki Reijonen: *Elävätkö kuolleet? A. V. Petersin selvänäkökokeita Helsingissä 1929*. Yliaistillisten ilmiöiden tutkimisseura, Helsinki 1929.

www.kansallisbiografia.fi

<http://www.kansalliskirjasto.fi/fi/kokoelmat/japalvelut/digitaalisetkokoelmat/aikakauslehdet.html> > Spiritisti

www.minnansalonki.fi

KIRJOITUSPYYNTÖ

Suunnitteleme Henkisen kehitys –lehden kakso-numeroon lapsi-aiheista teemaa.

Toivoisimme teiltä lukijoilta kirjoituksia lapsista ja henkisyydestä. Monille on henkimaailma ilmentynyt jo lapsuudessa tai nuoruudessa.

Millaisia nämä kokemukset olivat ja miten lapsena suhtauduit niihin? Saatoitko ymmärtää näitä ilmiöitä ja millä tavoin? Entä miten vanhemmat ja muut läheiset näihin suhtautuivat?

Voit pohtia myös miten monin tavoin lapsissa henkisyys voi ilmentyä, esimerkiksi vahvat telepaattiset tai karmalliset lapsi-vanhempi suhteet. Kuinka lapsi-vanhempi suhdetta voisi ymmärtää ja rakkautta vahvistaa spiritualismin periaattein?

Lähetä tekstisi toukokuuhun mennessä toimitukselle osoitteeseen: toimitus.hklehti@gmail.com

